

บทความเรื่องการยึดทรัพย์สินชนชาติศัตรูของประเทศไทย ในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง กับ การเกิดขบวนการทหารพม่า อิสระในจังหวัดลำปาง

The Seizing Enemy Property of Thailand in WW II and the Movement of Free Burmese Army in Lampang

กนกวรรณ อุทองทรัพย์¹
Kanokwan Uthongsap

บทคัดย่อ

บทความเรื่องการยึดทรัพย์สินชนชาติศัตรูของประเทศไทยในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง กับ การเกิดขบวนการทหารพม่าอิสระในจังหวัดลำปาง มุ่งแสดงคุณค่าทางประวัติศาสตร์สมัยใหม่ ผลของสงครามโลกครั้งที่สองก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่สำคัญในจังหวัดลำปาง หลังจากประเทศไทยเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่สองในปลายปี พ.ศ. 2484 และ ประกาศใช้พระราชบัญญัติชนชาติศัตรู พ.ศ.2485 ส่งผลให้ชาวอังกฤษที่อาศัยอยู่ในจังหวัดลำปางมีฐานะเป็นชนชาติศัตรูของประเทศไทย และต้องอพยพออกจากจังหวัดลำปางในทันที การอพยพออกของชาวอังกฤษส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อชาวพม่า เนื่องจากชาวพม่าอาศัยอิทธิพลของชาวอังกฤษในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้สัก ในขณะนั้นผู้นำชาวพม่าในลำปางกลัวที่จะสูญเสียอำนาจทางเศรษฐกิจจึงมีการเคลื่อนไหวก่อตั้งขบวนการทหารพม่าอิสระเพื่อทำการร่วมมือกับฝ่ายญี่ปุ่น โดยคาดหวังว่าถ้าญี่ปุ่นเป็นผู้ชนะสงคราม ชาวพม่าจะสามารถดำเนินกิจการทางป่าไม้ได้อีกครั้งหนึ่ง แต่สถานการณ์กลับกลายเป็นตรงข้ามเมื่อญี่ปุ่นกลายเป็นผู้แพ้สงครามส่งผลให้กองกำลังทหารพม่าอิสระล่มสลายลงพร้อมกับการสูญเสียอิทธิพลทางเศรษฐกิจของชาวพม่าในจังหวัดลำปางอย่างสิ้นเชิง

คำสำคัญ การยึดทรัพย์สินชนชาติศัตรู และ กองกำลังทหารพม่าอิสระ

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง

Abstract

This article not only examined the seizing enemy property of Thailand in World War II and the movement of Free Burmese Army in Lampang, but also indicated the value of Thai modern history. Thailand's declaration of entry into the Second World War in 1941 results in many changes in Lampang province as there was a large number of British in the province at the time. Moreover, the new rules and regulations were enacted; Enemy and Enemy Property Act, 1942. Because of the Act, the British became the enemy of Thailand and had to evacuate Lampang as soon as possible. So, this situation had the huge effects on the wealthy Burmese who living in Lampang at that time. Several of the Burmese elites in Lampang who had formerly worked with the British, feared losing their economic powers especially the teak forest businesses. Finally, the wealthy Burmese set up the Free Burmese Army to join the Japanese troops and support Japan. They reasoned that, if Japan won the war, the Burmese in Lampang would be able to operate their teak forest businesses. On the other hand, when Japan lost the war, the Free Burmese Army collapsed as well as economic position of the wealthy Burmese in Lampang declined.

Keywords : Seizing Enemy Property and Free Burmese Army

บทนำ

ลำปางเป็นเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้สัก จึงดึงดูดให้บริษัทตะวันตกโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวอังกฤษเข้ามาดำเนินกิจการรับสัมปทานป่าไม้ตั้งแต่ช่วงต้นปี พ.ศ. 2443 เป็นต้นมา ผลของธุรกิจป่าไม้ที่เกิดขึ้นในลำปางประกอบกับการมาถึงของรถไฟสายเหนือในปี พ.ศ. 2459 ก่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้ลำปางซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดให้กลุ่มคนต่าง ๆ เข้ามาแสวงหาโอกาสทางการค้าและลงทุนปักฐานในลำปาง ความหลากหลายของกลุ่มคนที่เข้ามาประกอบอาชีพในลำปางสามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม กล่าวคือกลุ่มผู้คนที่เข้ามาโดยมีวัตถุประสงค์ในการทำธุรกิจไม้สัก และ อีกกลุ่มคือกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการค้าขาย ในธุรกิจการทำไม้สักนั้นมีชาวยุโรปเป็นผู้จัดการ อีกทั้งทุนทั้งหมดเป็นทุน

จากชาติตะวันตก ซึ่งชาวยุโรปเหล่านี้ต้องอาศัยแรงงานพื้นถิ่น ได้แก่ ชาวมุ และ ลาว เป็นแรงงานในการทำป่าไม้ แต่เนื่องจากข้อจำกัดในการสื่อสาร จึงส่งผลให้ "ชาวพม่า" ซึ่งเป็นผู้มีความสามารถในการสื่อสารทั้งภาษาอังกฤษ และ ภาษาถิ่นได้รับว่าจ้างและแต่งตั้งจากบริษัทยุโรปให้เป็นหัวหน้าคนงาน (Headman) เพื่อทำหน้าที่ติดต่อสื่อสารกับแรงงาน มุ และลาว แลท้ายที่สุด ชาวพม่าบางกลุ่มสามารถสะสมทุนได้จำนวนหนึ่ง และหันมาดำเนิน ธุรกิจป่าไม้ด้วยการเปิดบริษัทของตนเองโดยทำการรับซื้อ ลัมปทานป่าไม้ต่อจากบริษัทยุโรป ในขณะที่ชาวพม่าบางส่วนยังคงทำงานเป็นหัวหน้าคนงานให้กับบริษัทยุโรปต่อไป ในส่วน ธุรกิจการค้าขายพบว่า พ่อค้าชาวจีนโพ้นทะเลเป็นกลุ่มสำคัญที่ทำการค้าขายทางเรือระหว่าง ลำปาง-กรุงเทพฯ ในขณะที่ยากับพบว่าพ่อค้าชาวพม่าเป็นอีกหนึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ที่ทำการค้า ขยายทางบกระหว่างลำปางกับเมืองต่างๆ ในประเทศพม่า ผลของการมาถึงของรถไฟสายเหนือ ไม่เพียงแต่ดึงดูดให้ผู้คนกลุ่มต่างๆ หลั่งไหลเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดลำปาง แต่การมาถึง ของรถไฟยังส่งผลให้ลำปางกลายเป็นศูนย์กลางการค้าขายที่สำคัญในภาคเหนือ กล่าวคือ จังหวัดลำปางเป็นจังหวัดที่มีภูมิประเทศไม่เอื้อต่อการปลูกข้าว แต่กลับพบว่าลำปางสามารถ ส่งออกข้าวได้มากที่สุด เพราะลำปางอาศัยความเป็นศูนย์กลางทางการคมนาคมนำข้าวจาก จังหวัด พะเยา กับ เชียงราย มาเก็บไว้ที่โกดังสินค้าที่ลำปางก่อนส่งไปขายยังกรุงเทพฯ โดยทางรถไฟ การมาถึงของรถไฟส่งผลให้การค้าทางน้ำลดบทบาทลงไปเรื่อยๆ กลุ่มพ่อค้าจีน เริ่มหันมาใช้เส้นทางรถไฟเป็นเส้นทางหลักในการค้าขาย เนื่องจากรถไฟสามารถขนส่งสินค้า ได้มากกว่าเรือและมีต้นทุนในการขนส่งต่ำกว่าจึงทำให้พ่อค้าชาวจีนสามารถขายสินค้าในราคา ที่ถูกกว่าพ่อค้าชาวพม่า ในขณะที่พ่อค้าชาวพม่าที่ทำการค้าทางบกกับเมืองต่างๆ ในประเทศ พม่าต้องพบอุปสรรคในการค้าขายเนื่องจากมีการยกเลิกข้อตกลงว่าด้วยการเปิดการค้าเสรี ระหว่างชายแดนแม่สอดและประเทศพม่าในปี พ.ศ. 2467 ส่งผลให้ราคาสินค้าที่นำเข้าจาก ประเทศพม่ามีราคาแพงขึ้น พ่อค้าชาวพม่าไม่สามารถทำการค้าขายแข่งขันกับพ่อค้าจีนได้ ในท้ายที่สุดจึงทำให้แม้แต่พ่อค้าชาวจีนเท่านั้นที่ประสบความสำเร็จในการครอบครองธุรกิจ การค้าขายส่วนใหญ่ของลำปาง

ถึงแม้ชาวพม่าจะไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจการค้าในจังหวัดลำปาง แต่ชาวพม่ายังคงมีบทบาทสำคัญในการเป็นหัวหน้าคนงาน (Headman) ที่เกี่ยวข้องกับกิจการ ป่าไม้ของบริษัทตะวันตกโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัทของชาวอังกฤษ บริษัทอังกฤษภายใต้การ ดำเนินงานโดยหัวหน้าคนงานชาวพม่ายังคงดำเนินกิจการที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้สืบมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2443 จนกระทั่งถึงปลายปี พ.ศ. 2484 เมื่อประเทศไทยลงนามข้อตกลง "หลักการร่วม ยุทธระหว่างไทยกับญี่ปุ่น" ทำให้ประเทศไทยต้องเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างหลีกเลี่ยง ไม่ได้ ผลของการเข้าร่วมสงครามฯ กระทบโดยตรงต่อชาวต่างชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวอังกฤษ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดลำปางในฐานะชนชาติศัตรูของประเทศไทย ในขณะเดียวกันสงครามฯ ไม่ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อชาวพม่าเพราะชาวพม่ามีฐานะเป็นเพียงคนในบังคับอังกฤษ มิได้

เป็นชนชาติอังกฤษ แต่อย่างไรก็ตามพบว่าผลของสงครามฯ ได้ส่งผลกระทบทางอ้อมต่อชาวพม่า ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดลำปางเช่นกัน ดังนั้นในบทความนี้จึงมีคำถามสำคัญ คือ การยึดทรัพย์สินของชนชาติศัตรูของประเทศไทยในสมัยสงครามโลกครั้งที่สองส่งผลต่อการจัดตั้งกองกำลังทหารพม่าอิสระในจังหวัดลำปาง

การศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคมของจังหวัดลำปางสมัยสงครามโลกครั้งที่สองมีอยู่อย่างจำกัด มีงานเขียนที่เกี่ยวข้องเพียงสองชิ้นเท่านั้น งานชิ้นแรกเกี่ยวข้องกับจังหวัดลำปางโดยตรง ได้แก่ ประวัติศาสตร์ศึกษาอุทธรเวทาลำปาง โดย ศักดิ์ รัตนชัย ซึ่งข้อจำกัดของหนังสือเล่มนี้คือ ข้อมูลส่วนใหญ่ได้มาจากการสัมภาษณ์ แต่ขาดการอ้างอิงเอกสารทางวิชาการจึงทำให้หนังสือดังกล่าวนี้มีความสมบูรณ์น้อยลง ส่วนงานชิ้นที่สอง ได้แก่ หนังสือญี่ปุ่น-ไทย อุษาคเนย์ เรื่อง สัมพันธมิตรไทย-ญี่ปุ่นกับชาวจีนในประเทศไทยสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดย เออิจิ มูราซิม่า ซึ่งหนังสือเล่มนี้ได้ให้ความสำคัญกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ จึงละเลยเหตุการณ์ในระดับภูมิภาค

ดังนั้นการศึกษาเรื่องการยึดทรัพย์สินชนชาติศัตรูของประเทศไทยในสมัยสงครามโลกครั้งที่สองกับการเกิดขบวนการทหารพม่าอิสระในจังหวัดลำปาง ต้องการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของชาวอังกฤษและชาวพม่าในฐานะผู้อุปถัมภ์และผู้ใ้อุปถัมภ์ และเมื่อใดก็ตามที่ผู้อุปถัมภ์ประสบปัญหาย่อมก่อให้เกิดปัญหากับผู้ใ้อุปถัมภ์ด้วยเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ยังมีข้อจำกัดบางประการ คือ การศึกษาค้นคว้านี้กล่าวถึงเฉพาะชาวอังกฤษในฐานะที่เป็นชนชาติศัตรูเพราะชาวอังกฤษมีบทบาทสำคัญในการครอบครองกิจการป่าไม้สัก แต่ได้ละเลยชาวอเมริกันที่อาศัยในจังหวัดลำปางเนื่องจากชาวอเมริกันไม่ได้เกี่ยวข้องกับธุรกิจป่าไม้สัก อีกทั้งกิจการที่ชาวอเมริกันทำในจังหวัดลำปางเป็นกิจการที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่จังหวัดลำปาง คือ กิจการโรงเรียน และ โรงพยาบาล ดังนั้นการศึกษาค้นคว้านี้ นอกจากบทนำ และ บทสรุปแล้ว จึงแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ตอนสำคัญคือ (1) ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชาวอังกฤษในฐานะชนชาติศัตรูในช่วงต้นสงครามโลกครั้งที่สอง และ (2) การเกิดขึ้นของกองกำลังทหารพม่าอิสระในจังหวัดลำปาง

ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชาวอังกฤษ ในฐานะชนชาติศัตรู ช่วงต้นสงครามโลกครั้งที่สอง

ในวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2484 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ลงนามในสัญญา “ความตกลงไทยกับญี่ปุ่นเป็นพันธมิตรกันทั้งการรุกและการป้องกัน โดยจะให้ความร่วมมือทางทหารแก่ญี่ปุ่นตามที่จำเป็น” ผลของการลงนามในสัญญาฉบับนี้ทำให้กองทัพญี่ปุ่นสามารถเดินทางเข้าสู่ประเทศไทยได้ นอกจากนี้ในวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ประเทศไทยลงนามข้อตกลง “หลักการร่วมยุทธระหว่างไทยกับญี่ปุ่น” โดยมีวัตถุประสงค์

เพื่อโจมตีกองทหารศัตรูในเขตประเทศพม่า (เออีจี มูราชิม่า. 1998 : 115-119) ผลของการลงนามในสัญญาทั้งสองฉบับทำให้กองทัพทหารญี่ปุ่นเดินทางเข้าสู่ภาคเหนือของประเทศไทยเพื่อไปยังรัฐฉานประเทศพม่า ดังนั้นเพื่อควบคุมทรัพย์สินของฝ่ายศัตรูที่อาศัยอยู่ในดินแดนไทย รัฐบาลไทยจึงได้ประกาศใช้ “พระราชบัญญัติควบคุมและจัดการกิจการหรือทรัพย์สินคนต่างด้าวบางจำพวกในภาวะคับขัน พุทธศักราช 2484” ในวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2484 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58 หน้า 1898 วันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2484) ซึ่งถือเป็นกฎหมายบังคับใช้อย่างเป็นทางการ โดยที่ก่อนหน้านี้การเข้าควบคุม และยึดทรัพย์สินของคนต่างด้าว¹ อาศัยเพียงอำนาจของคำสั่งของผู้บัญชาการทหารสูงสุดวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ซึ่งคำสั่งนี้ได้ถูกยกเลิกไปเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติข้างต้น (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก.ค.ท.ด. 1.2/6 เรื่อง บันทึกการควบคุมและจัดการกิจการหรือทรัพย์สินของคนต่างด้าวบางจำพวกในภาวะคับขัน (พ.ศ. 2488 - 2490))

เนื่องจากจังหวัดลำปางเป็นพื้นที่ที่มีชาวตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวอังกฤษที่มาทำธุรกิจป่าไม้อาศัยอยู่จำนวนมากตั้งแต่ปี พ.ศ. 2443² การที่รัฐบาลไทยเห็นว่าชาวอังกฤษกลายเป็นฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาล จึงทำให้มีความเข้มงวดในการเข้าควบคุมบุคคลเหล่านั้นมากขึ้น ดังนั้นในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2485 รัฐบาลมีการประกาศ “พระราชบัญญัติว่าด้วยชนศัตรูและทรัพย์สินของชนศัตรู พุทธศักราช 2485” ผลของการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ ทำให้ (1) คนในบังคับแห่งสมเด็จพระเจ้าบริเตน (2) พลเมืองสหรัฐอเมริกา และ (3) คนชาติเนเธอร์แลนด์เป็น “ชนชาติศัตรู” แต่อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัตินี้ยกเว้นบุคคลต่อไปนี้ (1) คนชาวเอเชียในบังคับบริติช อเมริกัน และเนเธอร์แลนด์ ผู้ซึ่งมิได้แสดงตนเป็นศัตรูต่อประเทศไทย (2) หญิงเชื้อชาติอื่นที่ได้สัญชาติบริติช อเมริกัน หรือ เนเธอร์แลนด์ โดยการสมรส และผู้ซึ่งมิได้แสดงตนเป็นศัตรูต่อประเทศไทย และ (3) บุตรของบุคคลที่เป็นชนศัตรู ซึ่งเกิดจากการดาที่มีเชื้อชาติอื่น และบุตรนั้นได้จดทะเบียนหรือมีหนังสือสำคัญสำหรับตัวแสดงว่าเป็นคนในบังคับบริติช อเมริกัน หรือ เนเธอร์แลนด์ และบุตรที่ว่าเป็นผู้ซึ่งมิได้แสดงตนเป็นศัตรูต่อประเทศไทย (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 59 หน้า 451 วันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2485)

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าพระราชบัญญัติว่าด้วยชนศัตรูและทรัพย์สินของชนศัตรู กระทบโดยตรงต่อชาวบริติช อเมริกัน และ เนเธอร์แลนด์ ส่วนคนในบังคับไม่ได้รับผลกระทบแต่อย่างไร ซึ่งผลของพระราชบัญญัตินี้เห็นได้อย่างชัดเจนในกรณีของจังหวัดลำปาง

¹ (คำสั่งของผู้บัญชาการทหารสูงสุดวันที่ 13 ธันวาคม 2484 ระบุว่าคนต่างด้าว คือ ฝรั่งเศสที่มีสัญชาติอังกฤษรวมทั้งคนผิวขาวในเครือจักรวรรดิ อเมริกัน และเนเธอร์แลนด์)

² ตั้งแต่ พ.ศ.2443 เป็นต้นมา ลำปางมีบริษัทชาวตะวันตกที่มาทำป่าไม้ในลำปางจำนวน 5 บริษัท ได้แก่ 1.Borneo Company 2. Siam Forest 3. Bombay Burma 4. Luis T. Leonowen 5. East Asiatic โดยมี 4 บริษัทเป็นของชาวอังกฤษ มีเพียงบริษัท East Asiatic เท่านั้นที่เป็นของเดนมาร์กกับฝรั่งเศส

คือ หลังจากที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ ทำให้ชาวอังกฤษ ต้องอพยพออกจาก จังหวัดลำปาง ในทันที ทริพย์สินของชาวอังกฤษถูกกองทัพอังกฤษ และรัฐบาลไทยเข้ายึดครอง จากข้อมูลพบว่าพื้นที่ที่ทหารญี่ปุ่นเข้าเมืองลำปาง ในปลายเดือนธันวาคม พ.ศ. 2484 แม่ทัพ ญี่ปุ่นได้เข้ายึดบริษัทบอมเบย์เบอร์มาซึ่งเป็นบริษัทของชาวอังกฤษเพื่อใช้เป็นกองบัญชาการ ของกองทัพอังกฤษ ส่วนกองทัพอากาศของไทยได้ยึดสถานกงสุลอังกฤษเป็นกองบัญชาการ ภาคพายัพ (ศักดิ์ รัตนชัย. 2534 : 33-34)

การเข้ายึดทริพย์สินของชนชาติศัตรูไม่ได้หมายถึงบ้านเรือนหรืออสังหาริมทรัพย์เท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงกิจการต่างๆ ที่ชาวอังกฤษดำเนินการอยู่ในลำปาง ก่อนสงครามโลกครั้งที่สองกิจการป่าไม้เป็นกิจการที่สำคัญและถูกดำเนินการโดยบริษัทสัญชาติอังกฤษ 4 บริษัท คือ บริษัทบอมเบย์เบอร์มา บริษัทเบอร์เนียว บริษัทแองโกลไทย และบริษัททูลย์ ที. เลียว โนเวนส์ แต่อย่างไรก็ตามพบว่าในช่วงที่สงครามเกิดขึ้น มีเพียง 3 บริษัทที่มีสัมปทานป่าไม้ ในจังหวัดลำปาง ได้แก่

1. บริษัทบอมเบย์เบอร์มา สัมปทานฉบับหมายเลข 6 ได้รับสัมปทานทำป่าแม่ต้า (พะเยาร์) แม่ต้า (ลำปาง) และ แม่ท้อในท้องที่คาบเกี่ยวกัน 3 จังหวัด คือ เชียงราย ลำปาง และ ตาก
2. บริษัทแองโกลไทย สัมปทานฉบับหมายเลข 3 ได้รับสัมปทานป่าแม่จาว จังหวัด ลำปาง
3. บริษัททูลย์ ที. เลียวโนเวนส์ สัมปทานฉบับหมายเลขที่ 9 ป่าแม่พริก จังหวัด ลำปาง และสัมปทานหมายเลขที่ 10 ป่าแม่มอก จังหวัดลำปาง

การทำป่าไม้ของบริษัททั้งสามถูกควบคุมมาตั้งแต่กลางเดือนธันวาคม พ.ศ. 2484 อีกทั้งรัฐบาลยังเข้าควบคุมและครอบครองทริพย์สินต่างๆ ของบริษัทไว้ด้วย เช่น ไม้ อาคาร บ้านเรือน ที่ทำการ ช้าง และ พาหนะ กับเครื่องอุปกรณ์ทำไม้ ฯลฯ และเมื่อรัฐบาลได้ ประกาศสงครามกับอังกฤษแล้ว จึงได้สั่งยกเลิกสัมปทานและใบอนุญาตผูกขาดต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว ตั้งแต่วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 เป็นต้นมา ฉะนั้นสถานะของบริษัท ต่างชาติเหล่านี้ได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับกรรมสิทธิ์และสิทธิในทริพย์สินของ บริษัทนั้นๆ ตามข้อกฎหมายป่าไม้ และตามข้อสัมปทานที่อยู่ดังต่อไปนี้

1. บริษัทอังกฤษทั้งสามแห่ง หมดสิทธิทำการตัดโค่นไม้ในป่าทั้งหมด นับแต่วันที่ สิ้นเลิกสัมปทาน
2. ไม้ต่างๆ ที่ทำมาแล้วคงอยู่ในป่า ซักลากมาไม่ถึงปลายทางที่กำหนดไว้ตามสัมปทาน หรือยังไม่พ้นจากป่าตามสัมปทาน ต้องตกคืนเป็นของรัฐบาลทั้งหมด ตามเงื่อนไข ในสัมปทานและตามกฎหมายป่าไม้

3. ไม้ที่ฟันจากป่าแต่ยังไม่ได้นำผ่านด่านป่าไม้ปากน้ำโพ ก็ยังค้างอยู่ตามลำน้ำต่างๆ ในแควอิง วัง ยม น่าน ตามกฎหมายและตามเงื่อนไขการให้สัมปทาน ไม้เหล่านั้ยังไม่ได้ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของบริษัทยักษ์ เพราะยังไม่ได้ตรวจผ่านที่ด่านปากน้ำโพ (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. บก.สูงสุด 2.6.7/24 เรื่อง บันทึกรการประชุมและข้อตกลงต่างๆ ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นเกี่ยวกับทรัพย์สินแห่งชาติศัตรู (23 พ.ย 2485 - 17 มี.ค 2486))

ข้อนำสังเกตรประการหนึ่งสำหรับการเข้าควบคุมและจัดการทรัพย์สินของชนศัตรูนั้น มีข้อยกเว้น คือ คณะกรรมการเข้าควบคุมและจัดการทรัพย์สินของคนต่างด้าวในภาวะคับขัน (THE COMMITTEE FOR THE CONTROL AND MANAGEMENT OF BUSINESS OR PROPERTY OF CERTAIN CLASS OF ALIEN IN TIME OF CRISIS) หรือ ชื่อย่อ คือ ก.ค.ท.ด. จะไม่เข้าควบคุมและจัดการทรัพย์สินของ (1) พุทธและคณะ (2) กงสุล (3) องค์การศาสนา เช่น โบสถ์คริสต์นิกายต่างๆ แต่กิจการหรือทรัพย์สินของโบสถ์ที่เกินความจำเป็นไม่ได้รับการยกเว้น (4) สิ่งสาธารณประโยชน์ ยกเว้นโรงเรียนและ โรงพยาบาล ซึ่งคณะกรรมการฯ จะต้องเข้าจัดการเพื่อให้ดำเนินงานต่อไปภายใต้การควบคุม (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก.ค.ท.ด. 1.2/6 เรื่อง บันทึกรการประชุมและจัดการกิจการหรือทรัพย์สินของคนต่างด้าวบางจำพวกในภาวะคับขัน (พ.ศ. 2488 - 2490)) ถึงแม้จะมีข้อยกเว้นสำหรับกงสุล และ สถานกงสุล แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่ามีการเข้าควบคุมสินทรัพย์ของกงสุล และ ยึดสถานกงสุลไว้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในช่วงสงคราม เช่น สถานกงสุลอังกฤษเมืองนครลำปางถูกกองกำลังภาคพายัพเข้ายึดและใช้เป็นกองบัญชาการภาคพายัพ เป็นต้น

นอกจากนี้พบว่าชาวอังกฤษที่อาศัยอยู่ในลำปาง ตระหนักถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในยุโรปเป็นอย่างดี มีสเตอร์ เอช อี เอ็ม มาร์ติน (H.E.M Martin) จึงได้เรียกประชุมคณะกรรมการสโมสรละคอนสปอร์ตคลับ (Lakhon Sport Club) ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2482 ซึ่งการเรียกประชุมนี้เป็นการประชุมด่วนมากที่สุด โดยที่ประชุมมีมติให้ขายละคอนสปอร์ตคลับ¹ ให้รัฐบาลไทย ดังนั้นจึงยื่นหนังสือถึงข้าหลวงประจำจังหวัดลำปาง ฉบับลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2482 เพื่อขอให้ตีราคาที่ดินสโมสรที่จะขายเพื่อล้งหนี้สินค่าและเครื่องใช้ของเหลือของสโมสรเป็นเงิน 3,900 บาท² โดยให้เหตุผลเพื่อเตรียมตัวหนีภัยสงคราม นาย ซี.เอ.ฟิลี (Z.A.Phili) เป็นชาวอังกฤษคนแรกที่เดินทางออกนอกจังหวัดลำปาง ขณะนั้น นาย ซี.เอ.ฟิลี ดำรงตำแหน่งผู้จัดการบริษัทแอ่งโกลไทย และเลขานุการละคอนสปอร์ตคลับ เมื่อยื่นหนังสือเสนอขายสโมสรเรียบร้อยแล้ว จึงเดินทางออกจาก

¹ ละคอนสปอร์ตคลับ คือ สมาคมที่ตั้งขึ้นโดย เอช อี เอ็ม มาร์ติน เพื่อเป็นที่พบปะสังสรรค์ของชาวอังกฤษในลำปาง

² ปัจจุบันสโมสรแห่งนี้เป็นทรัพย์สินของจังหวัดลำปาง

จังหวัดลำปางก่อนที่จะญี่ปุ่นจะบุกเข้าลำปางเป็นเวลา 2 ปี และสุดท้ายอังกฤษได้เรียกตัวเข้าประจำกองทัพในฐานะร้อยโท เพื่อป้องกันประเทศสิงคโปร์ ต่อมาในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2484 นาย เอชอีเอ็ม. มาร์ติน นายกลสโมสรละคอนสปอร์ตคลับ อดีตผู้จัดการบริษัท แองโกลไทยลำปาง นำคณะชาวอังกฤษเดินทางหนีออกจากลำปางผ่านเชียงตุง คุณหมิง ลูอันเตีย และได้รับยศ ร้อยเอกในกองทัพอินเดีย¹

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าเมื่อประเทศไทยประกาศเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่สองในฐานะพันธมิตรของฝ่ายอักษะ ผลของการเข้าร่วมสงคราม ทำให้ชาวอังกฤษ อเมริกัน และ เนเธอร์แลนด์ กลายเป็นชนชาติศัตรูของประเทศไทย จึงได้มีการประกาศยึดทรัพย์สินเอกชน และ ธุรกิจของชนชาติศัตรูตามมา จึงส่งผลให้ชาวอังกฤษ ต้องอพยพออกจากลำปาง และ เมื่อกองทัพญี่ปุ่น และ กองทัพพ่ายพ เดินทางเข้าสู่ลำปาง จึงมีการยึดทรัพย์สินเอกชน และ ธุรกิจของชนชาติศัตรู เช่น บริษัทป่าไม้ต่างๆ และ สถานางสุล ซึ่งสถานที่เหล่านี้ถูกนำมาใช้เป็นสถานที่ตั้งของกองทัพพ่ายพ และกองทัพญี่ปุ่น

ในทางกลับกันชาวพม่าในจังหวัดลำปางซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนในบังคับอังกฤษไม่ได้รับผลกระทบจากพระราชบัญญัตินี้โดยตรงเนื่องจากไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการอพยพออก หรือ มีการยึดทรัพย์สินชาวพม่าในบังคับอังกฤษแต่อย่างใด แต่กลับพบว่าการที่ชาวอังกฤษ ต้องอพยพออกจากลำปาง กระทบต่อชาวพม่าในบังคับอังกฤษทางอ้อม คือ ทำให้บทบาทของชาวพม่าที่ครอบงำเศรษฐกิจในจังหวัดลำปางลดลงเนื่องจากธุรกิจส่วนใหญ่ของชาวพม่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำป่าไม้เกี่ยวข้องกับชาวอังกฤษอย่างมาก ส่งผลให้ชาวพม่าซึ่งเป็นคนในบังคับอังกฤษ ต่างกลัวว่าจะได้รับผลกระทบจากสงคราม หรือ อาจถูกยึดทรัพย์สินเดียวกับชนชาติอังกฤษ จึงทำให้หลายคนตัดสินใจเข้าร่วมกับฝ่ายญี่ปุ่นเพื่อปกป้องธุรกิจของตนเอง จึงนำไปสู่การเกิดขึ้นของกองกำลังทหารพม่าอิสระในจังหวัดลำปาง

การเกิดขึ้นของทหารพม่าอิสระในจังหวัดลำปาง

ก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง ชาวพม่าในประเทศไทยรวมตัวกันจัดตั้งสมาคมพม่าขึ้น ซึ่งสมาคมพม่าที่ได้รับอนุญาตให้ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย มีทั้งหมด 2 สมาคม คือ “สมาคมพม่าแห่งสยาม” ตั้งอยู่เลขที่ 663 ถนนสุริยวงศ์ โดยมีหม่องลุนเผ่ เป็นนายกสมาคม ภายหลังหม่องลุนเผ่ โสภณบุญ เป็นนายกสมาคมแทน ส่วนอีกสมาคมคือ “สมาคมพุทธศาสนิกชนพม่า” ตั้งอยู่ที่เดียวกัน โดยมีหม่องบาตินเป็นนายกสมาคม ต่อมาเมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2482 สมาคมพม่าแห่งสยาม และ สมาคมพุทธศาสนิกชนพม่าได้รวมเป็นสมาคมเดียวกัน และ เปลี่ยนชื่อเป็น “สามัคคีพม่าสมาคม” ตั้งอยู่ที่บ้านเลขที่ 162

¹ จากบันทึกเรื่อง “ทหารชั่วคราว” ของ บัวย อังการณ ทำให้ทราบว่า นายเอชอีเอ็ม. มาร์ติน นำชาวอังกฤษจากลำปาง เดินทางไปอินเดีย เพื่อไม่ยอมอยู่ในเขตของญี่ปุ่น ซึ่ง บัวย อังการณ ในฐานะเสรีไทย ได้พบ นายเอชอีเอ็ม. มาร์ติน ที่อินเดีย

ถนนสาร โดยมี หม่องละเผ่ โสภนบุญ เป็นนายกสมาคม (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. บก. สูงสุด 1/238 เรื่อง บันทึกประมวลเหตุการณ์และความเคลื่อนไหวของคณะพม่าอิสระ (23 กันยายน 2485)) เมื่อจอมพล ป. ประกาศเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่สองโดยประเทศไทย เข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับฝ่ายญี่ปุ่น จึงทำให้ชาวอินเดีย และ ชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ดันตัวเป็นอันมาก เนื่องจากญี่ปุ่นมี คำขวัญว่า เอเชียสำหรับชาวเอเชีย ดังนั้นในวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2484 คณะกู้อิสรภาพอินเดีย (Indian Independence League) ซึ่งมีสวามี ลัตยานนท์ ปูรี เป็นประธานได้จัดประชุมชาวอินเดียในกรุงเทพฯ มีการหาสมาชิกได้ 300 คนในวันเดียวกันนั้น (เออีจี มูราซิม่า, 1998 : 124) ต่อมาในวันที่ 24 ธันวาคม ชาวพม่า ในกรุงเทพฯ ได้จัดการประชุมคณะพม่าอิสระ เป็นครั้งแรกที่โรงละครกรมศิลปากร ซึ่งการประชุมครั้งนี้มีหลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ เป็นผู้เปิดประชุม การประชุมครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 100 คน โดยที่ประชุมเลือก หม่องลุนเผ่¹ เป็นหัวหน้าของคณะพม่าอิสระ และได้รวบรวมพม่าในจังหวัดพระนครและ นครบุรี ตลอดจนต่างจังหวัดได้ประมาณ 300 - 400 คนจัดตั้งเป็นกองทหารพม่าอิสระ (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. บก. สูงสุด 1/238 เรื่อง บันทึกประมวลเหตุการณ์และความเคลื่อนไหวของคณะพม่าอิสระ (23 กันยายน 2485))

หลังจากที่กองทัพญี่ปุ่นเดินทางเข้าสู่ภาคเหนือได้ไม่ถึงหนึ่งเดือน ชาวพม่าในจังหวัด ลำปางเริ่มมีการเคลื่อนไหวเพื่อสนับสนุนชาวญี่ปุ่น กล่าวคือมีการรวบรวมชาวพม่าเพื่อเข้าต่อต้านกองทัพอังกฤษในพม่า เนื่องจากชาวพม่าในลำปางเกรงว่าสงครามจะส่งผลกระทบต่อตนเอง และกลัวว่าเมื่อชาวอังกฤษอพยพออกจากลำปางแล้ว จะไม่มีใครคอยดูแลให้ความช่วยเหลือ จึงหวังว่าการเข้าร่วมเป็นกองกำลังทหารพม่าอิสระภายใต้กองทัพญี่ปุ่น จะสามารถช่วยให้ชาวพม่าในลำปางปลอดภัยจากการคุกคามของรัฐบาลไทยได้ ดังนั้นจึงปรากฏหลักฐานว่ามีผู้นำชาวพม่าในจังหวัดลำปางหลายคนเข้าร่วมในการเป็นหัวหน้า หรือ เป็นผู้รวบรวมก่อตั้งกองกำลังทหารพม่าอิสระในลำปาง เช่น หม่องยี หม่องโพมิน และ หม่องโพตี๊ด อย่างไรก็ตามกองกำลังทหารพม่าอิสระในลำปางยังไม่มีความสำเร็จที่ชัดเจนจนกระทั่ง นายพันโท ชินแมน ผู้อ้างตัวว่าเป็นนายทหารญี่ปุ่นได้นำหนังสือรับรองของ กงสุลญี่ปุ่นที่เชียงใหม่ ลงนามโดย ยุนิโร นิชิโน ผู้รักษาการแทนกงสุลญี่ปุ่น ณ เชียงใหม่ ถึงข้าหลวงประจำจังหวัดลำปาง เกี่ยวกับการรวบรวมชาวพม่าในลำปาง ดังรายละเอียดที่ ข้าหลวงประจำจังหวัดลำปาง (หลวง เกษมประศาสน์) รายงานไปยังกระทรวงมหาดไทย ดังนี้

¹ คณะกรรมการของคณะพม่าอิสระ มี 5 คน ประกอบด้วย 1. นายปุ่นเต็ก ลูกจีนเกิดในพม่า 2. หม่องละเผ่ โสภนบุญ 3. นายอุละดก 4. หม่องตัน และ 5. หม่องลุนเผ่

"ด้วยได้รับหนังสือของกงสุลญี่ปุ่นจังหวัดเชียงใหม่ที่ 2/2602 ลงวันที่ 2 มกราคม 2485 ความว่าเนื่องจากในการต่อต้านศัตรูด้านพม่า ฝ่ายญี่ปุ่นไม่ยากให้ชาวเอเชียรบกันเอง ฉะนั้นอยากจะขอความช่วยเหลือของชาวพม่าในประเทศไทยเพื่อร่วมมือกับทหารญี่ปุ่น ทั้งกำลังกายและกำลังจิตใจ และได้แนะนำนายพันโท ชินแมน ผู้ที่จะมารวบรวมชาวพม่า ในจังหวัดลำปาง มาพบกับข้าหลวงประจำจังหวัดลำปางในวันที่ 3 มกราคม 2485 เพื่อแจ้งว่า จะขอประชุมชาวพม่าที่วัดจองคำ ท้องที่อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปางในวันที่ 4 มกราคมนี้ เวลา 15.00 น. เพื่อเกลี้ยกล่อมให้ร่วมมือช่วยเหลือและในการนี้นายพันโทชินแมนขอไม่ให้ เจ้าพนักงานตำรวจและชาวไทยเข้าไปเกี่ยวข้องขัดขวาง" (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. บก. สูงสุด 1.13/12 เรื่อง รายงานเหตุการณ์จังหวัดลำปาง (9 ธ.ค 2484 - 9 ก.ค 2485))

เมื่อเห็นหนังสือรับรองดังกล่าวข้าหลวงประจำจังหวัดลำปางได้ให้ความร่วมมือในการเรียกระดมคนพม่า คหบดีชาวพม่าให้แก่รายพันโทชินแมน เพราะเชื่อว่าเป็นความต้องการของฝ่ายรัฐบาลญี่ปุ่น ดังนั้นในวันที่ 4 มกราคม นายพันโทชินแมน จึงประชุมชาวพม่าใน จังหวัดลำปาง ณ วัดจองคำ ซึ่งมีเจ้าอธิการเป็นพม่า ชื่อ พระอุปัชฌายะ (พระอุปัชฌายะ) การประชุมครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด 165 คน ก่อนที่จะเปิดประชุมนายทหารญี่ปุ่นได้ สอบถามผู้เข้าร่วมประชุมเป็นรายบุคคลถึงสัญชาติของคนนั้นๆ และเมื่อปรากฏว่าบุคคลใด เป็นคนไทยก็ได้ขับไล่ออกจากที่ประชุมทันที การประชุมครั้งนี้รายพันโท ชินแมน เป็นประธาน และกล่าวเปิดประชุมภาษาอังกฤษ โดยมีหม่องโพมิน เป็นผู้แปลเป็นภาษาไทย ให้ผู้เข้าร่วม ประชุมฟังอีกครั้งหนึ่ง ดังนี้

"สุภาพบุรุษ สุภาพสตรีทั้งหลาย ในการที่ข้าพเจ้าได้มาประชุมคราวนี้ ข้าพเจ้ามีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกันคือ ต้องการคนอาสาสมัครให้มากที่สุดที่จะมากได้ ทุกวันนี้ประเทศไทย ยังมีได้ประกาศสงครามกับประเทศอังกฤษ ฉะนั้นพวกพม่า เช่นพวกท่านที่ได้มาประชุม ณ ที่นี้จึงคงเป็นปกติสุขอยู่ แม้ประเทศไทยประกาศสงครามกับอังกฤษวันใด วันนั้นจะเป็น วันที่พวกท่านจะได้รับความเดือดร้อนเป็นที่สุด โดยรัฐบาลไทยอาจจะเข้ายึดทรัพย์สินของ ท่านและอาจจะควบคุมพวกท่าน มีบางท่านคงจะไม่พอใจ ในการกระทำของรัฐบาลไทย และอาจจะหนีไปทางประเทศพม่า แต่ขอท่านจงแน่ใจเสียเถิดว่า เมื่อท่านไปถึงพม่า รัฐบาล ทางโน้นก็ไม่อาจจะรับรองท่านได้ และอาจจะส่งเสียท่านเป็นแนวที่ 5 ของรัฐบาลเสียอีก ฉะนั้นเป็นการดีที่สุด และเป็นโอกาสอันดีแล้วที่พวกท่านควรจะอาสาสมัครเป็นทหารพม่า อิสระเสียแต่บัดนี้ เพื่อจะได้รับความคุ้มครองจากรัฐบาลญี่ปุ่นต่อไป เวลานี้รัฐบาลญี่ปุ่นได้ ขอร้องให้รัฐบาลไทยดูแลพวกของพวกท่านอยู่ เมื่อท่านมาอาสาสมัครเป็นทหารคราวนี้ ขอท่าน อย่าตกใจว่าท่านจะได้ออกไปแนวหน้า ความเป็นจริงทหารญี่ปุ่นจะอยู่หน้า ต่อมาเป็นทหารไทย แล้วจึงจะถึงพวกท่าน เวลานี้ทัพญี่ปุ่นได้ตีถึงทวายแล้ว ทางด้านเหนือจำทำการตีในวันที่ 15 เดือนนี้อย่างช้าที่สุด รัฐบาลญี่ปุ่นแน่ใจว่า ปลายเดือนมีนาคม แรกฤดู (ย่างกุ้ง) จะต้องอยู่

ในกำมือญี่ปุ่นเป็นแท้ การเรียกทหารอาสาสมัคร เช่นข้าพเจ้ามาเรียกนี้ ความจริงเมื่อข้าพเจ้าจะไปเรียกกองอาสาสมัครทางชายแดนพม่าจะได้โดยง่าย และรวดเร็วมาก แต่เพื่อให้โอกาสกับพวกท่านข้าพเจ้าจึงได้มาเรียกทางนี้ก่อน อีกประการหนึ่ง เมื่อ 3 ปีมานี้ทางพม่าเหนือมีชายคนหนึ่งชื่อ สยาเปลี่ยน เป็นหัวหน้าก่อการขบถขึ้น พวกเขากำนวนนี้มีไม้พลองที่ตัดมาเอง มีดาบยาว และมิตซุซุขขนาดเล็กเท่านั้น ทหารอังกฤษยังต้องปราบปรามพวกนี้กว่าจะสงบราบคาบได้ ก็กินเวลาเกือบ 1 ปี 6 เดือน เวลานี้ท่านมีพร้อมทุกอย่าง เป็นต้นว่า ปืนไรเฟิล ปืนกลหนัก บา และกำลังทหาร กำลังหัดคิด เมื่อเป็นเช่นนี้ข้าพเจ้าแน่ใจว่าอังกฤษไม่มีทางปราบพวกเราลงได้อีกแล้ว ทั้งเวลานี้อังกฤษเองก็ไม่มีอะไรพอที่จะทำให้เป็นสิ่งที่น่ากลัวแก่เราเลย เมื่อคราวนี้ท่านยังไม่อาสาสมัครแล้ว พวกท่านก็จะเป็นข้าทาสไปเช่นนี้อีกสี่ห้าร้อยปีเป็นแน่ เป็นโอกาสของท่านแล้วที่จะแสดงความกล้าหาญ เพื่อประเทศชาติของท่าน ฉะนั้นขอท่าน จงลุกขึ้น เพื่ออาสาสมัครเดี๋ยวนี้ (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. บก. สูงสุด 1.13/34 เรื่อง รายงานการกระทำของญี่ปุ่นจากข้าหลวงประจำจังหวัดต่างๆภายในเขตกองทัพพายัพ 16 จังหวัด (12 ก.พ - 23 เม.ย 2485))

จากการประชุมครั้งนี้มีผู้ลงชื่ออาสาสมัครจำนวน 65 คน และมีการตั้งกองกำลังทหารพม่าอิสระขึ้นอย่างเป็นทางการโดยมี หม่องโพมิน เป็นนายก หม่องโพตัต เป็นอุปนายก นายองไ่บุตรหม่องโพมินเป็นเจ้าหน้าที่ทำการติดต่อ (เลขานุการ) (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. บก. สูงสุด 1.13/34 เรื่อง รายงานการกระทำของญี่ปุ่นจากข้าหลวงประจำจังหวัดต่างๆ ภายในเขตกองทัพพายัพ 16 จังหวัด (12 ก.พ - 23 เม.ย 2485)) ความเคลื่อนไหวของกองกำลังทหารพม่าอิสระยังเห็นได้จากรายงานจากจังหวัดเชียงราย วันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2485 ว่า

มีนายทหารญี่ปุ่น ยศนายพันโท 1 นาย กับแพทย์ชาวญี่ปุ่น 1 เฮดแมนล่าปาง 1 หม่องยี 1 คหบดีชาติพม่าจากจังหวัดล่าปาง 1 พระสงฆ์พม่าอีก 3 รูป ได้มาประชุมพวกเงี้ยว คนในบังคับอังกฤษที่อยู่ในอำเภอแม่จัน มีผู้มาประชุมประมาณ 120 คน แล้วได้เลือกเอาผู้ที่มีกำลังกายแข็งแรงให้ไปช่วยราชการทหารที่แม่สลด จังหวัดตาก โดยจะจ่ายเครื่องแต่งตัวและอาหารการกินให้เสร็จ ให้ไปช่วยมีกำหนดในราวสองเดือน ผลที่สุดคัดเลือกเอาไปได้ 50 คน ในจำนวนนี้ข้าหลวงประจำจังหวัดเชียงรายได้สอบถามแล้ว คงมีความเต็มใจไปทุกคน ส่วนผู้ที่ไม่ได้ไป เป็นคนแก่และร่างกายไม่สมประกอบทั้งสิ้น คนจำนวนนี้ได้ถูกลงชื่อให้ออกเงินอุดหนุนเงินจ่านครบครวของพวกที่ไป โดยกำหนดให้จ่ายคนละอย่างต่ำ 1 บาท และ อย่างสูง 5 บาท ทุกเดือนไป ส่วนคนที่จะไป 50 คนได้ตกลงจะให้กรมารับไปจากอำเภอแม่จันไปยั้งว่าทำข้าวน้อย (ท่าครวน้อย ปัจจุบัน) ล่าปางในวันที่ 20 เดือนนี้ เวลาแปดโมงเช้าส่วนรายชื่อกรรมการช่วยบรรเทาทุกข์ในยามสงครามพม่า แห่งจังหวัดล่าปางและเชียงราย มีทั้งหมด 11 คน ประกอบด้วย (กรรมการส่วนใหญ่แล้วเป็นคหบดีพม่าในล่าปาง)

หม่องโพนิน	ตำแหน่ง	นายกฯ	(ตระกูลวงศ์พรหมินทร์)
อุหม่องยี	ตำแหน่ง	อุปนายก	(ตระกูลบริบูรณ์)
อุโพตีด	ตำแหน่ง	อุปนายก	(ตระกูลโพตีดพันธ์)
หม่องติน	ตำแหน่ง	เหรัญญิก	
หม่ององหม่อง	ตำแหน่ง	สมุหบัญชี	
หม่ององเผ่	ตำแหน่ง	เลขานุการ	
หม่องบัน	ตำแหน่ง	กรรมการ	
หม่องสันฮอน	ตำแหน่ง	กรรมการ	
หม่องซิดไซน์	ตำแหน่ง	กรรมการ	
หม่องกฤษะ	ตำแหน่ง	กรรมการ	
หม่องซอนะ	ตำแหน่ง	กรรมการ	(หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. บก.

สูงสุด 1.13/34 เรื่อง รายงานการกระทำของญี่ปุ่นจากข้าหลวงประจำจังหวัดต่างๆ ภายในเขตกองทัพพายัพ 16 จังหวัด (12 ก.พ - 23 เม.ย 2485))

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ นายชุมพล ไชยธนานันท์ อดีตสิบเอกทหารพม่าอิสระ สัมภาษณ์แบบออราลติดตาม ผบ.กอง องไก่อ กล่าวว่

“หลังจากที่ทหารญี่ปุ่นเข้ามาถึงลำปางในเดือนธันวาคม 2484 ครั้นถึงเดือนมกราคม 2485 ก็มีชาวชักชวนกันร่วมเป็นพม่าอิสระในลำปางพร้อมกับชาวทางอินเดียอิสระมีจันทร์พจน์ เป็นผู้นำ พม่าอิสระมีองสำน (องซาน) เป็นผู้นำ ขอให้ชาวพม่าลำปางร่วมกันเป็นทหารพม่าอิสระ โดยมีการเริ่มปลุกระดมกันที่วัดจองคำเชิงดอยวัดม่อนจำศีล ซึ่งมีพระอุปัชฌายะ ซึ่งเป็นพระอาจารย์ของหนานโสภาส จิตรากุล ได้พบและติดต่อพ่อเลี้ยงองไก่อ วงศ์พรหมินทร์ ที่วัดจองคำ (ไชยมงคล) รวบรวมผู้สมัครเป็นทหารพม่าอิสระซึ่งมีการลงชื่อสมัครมีญี่ปุ่นควบคุมอยู่ที่โรงแรงข้าวหลิ หรือ โรงแรมลัคก็ต่อมามีการชักชวนชาติญี่ปุ่นคู่กับธงชาติทหารพม่าอิสระ ผมนักสมัครด้วย และจากนั้นก็ไปรวมกันที่วัดศรีรองเมือง ถนนท่าคราวน้อย เป็นจุดรวมพล โดยมีพ่อเลี้ยงสะโต หรือ สิงโต วงศ์พรหมินทร์ เป็นฝ่ายควบคุมบัญชีพล ส่งไปเข้าค่ายฝึกกับ ญี่ปุ่นสามแห่ง คือ ที่ลำปาง พิชญโลก และตาก ต่างได้ฝึกอาวุธ แล้วส่งไปวัดพม่าเชียงใหม่ ไกลๆ ร้านสุโข ผู้กองพม่าอิสระลำปาง คือ ร้อยเอกองไก่อ วงศ์พรหมินทร์ ได้ให้ยศผมเป็น สิบตรีทหารพม่าอิสระ แบกปืนไปกับเขา เส้นทางสู่พม่าคือ ออกจากเชียงใหม่ไปอำเภอฮอด ออกวังลุง ข้ามน้ำเมียวดี เข้ามาเกาะตะมะ ออกที่พะโค จากนั้นก็ไปออกที่เหม่งกะลาดง เป็นเขตสนามบิน เห็นเครื่องบินและ ปตอ. มีลูกปืนเรียงเป็นตับๆ ที่กองทัพอังกฤษยังมิได้

ใช้ถูญีปุ่นและพม่าอิสระช่วยกันบุกยึดแบบสายฟ้าแลบ และก็ได้เดินทางสู่ปลายทางคือเมืองย่างกุ้ง ถึงย่างกุ้งจึงรู้ว่าปุ่นและกระสุนรวม 95 นัดทั้งที่บรรจุในซองเข็มขัดและในกระบอกปืนรวม ทั้งปืนหนักกว่า 5 กิโลกรัม แยกกันจากลำปางมาถึงย่างกุ้งเหนื่อยเกือบตายนั้น เราทำหน้าที่ เป็นคาราวานแบกไปส่งให้ทหารพม่าอาชีพเขาใช้รบกับอังกฤษต่อไป ต่อมา ผู้กอง องไก่อ ได้เลื่อนยศเป็นนายพัน ผมได้เป็นสิบเอก เราได้ใช้แบกศพม่าที่ญีปุ่นพิมพ์ขึ้น ผมอยู่ที่ย่างกุ้ง 1 ปี เศษ มีการปลดประจำการได้เงิน 3,500 รูปีก็ได้กลับลำปาง" (ศักดิ์ รัตนชัย, 2534 : 60)

ข้อนำสังเกตของการดำเนินงานของพันโทชินแมน คือ พยายามดำเนินการอย่างรวดเร็ว มากจนข้าหลวงประจำจังหวัดไม่ทันตั้งตัวและเชื่อว่าเป็นความประสงค์ของฝ่ายญีปุ่นอย่างแท้จริง และถ้าหากมีเจ้าหน้าที่หรือคนไทยเข้าไปขัดขวาง นายชินแมนจะใช้ดาบเข้าทำร้ายคนนั้นทันที นอกจากนี้แล้วพบว่ากองกำลังที่พันโทชินแมนต้องการเรียกไปดำเนินงานในประเทศพม่า ส่วนใหญ่เป็นชาวพม่า และ เจียว อีกทั้ง พันโทชินแมน พยายามขอความร่วมมือกับผู้นำชาว พม่าในลำปางหลายคน พระพม่า และใช้วัดพม่าในลำปางเป็นที่ประชุมเพื่อแจ้งรายละเอียด ในการดำเนินงาน จนกระทั่งวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2485 เมื่อทางข้าหลวงประจำจังหวัด ลำปางรู้สึกผิดสังเกตกับการเคลื่อนไหวของพันโทชินแมน จึงส่งหนังสือถามกองทัพบกที่ กรุงเทพฯ ว่ามีความเกี่ยวกับพันโทชินแมนหรือไม่ แต่กลับได้รับคำตอบจากกองทัพบกที่ญีปุ่นว่า ชินแมนไม่ใช่ทหารญีปุ่น ไม่ใช่คนญีปุ่น แต่มีสัญชาติเป็นญีปุ่น ส่วนยศพันโทนั้นเป็นยศ ทหารพม่าอิสระ ไม่ได้ขึ้นกับกองทัพบก (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. บก. สูงสุด 1.12/87 เรื่อง บันทึกการสนทนาของพันโท ไชย ประทีปะเสน กับ พันตรี อีโน เกี่ยวกับเรื่องทาง จังหวัดเชียงใหม่ (21 กุมภาพันธ์ 2485)) ดังนั้นทางข้าหลวงประจำจังหวัดลำปาง จึงได้ยกเลิก การช่วยเหลือ และความร่วมมือทั้งหมด แต่อย่างไรก็ตามข้าหลวงประจำจังหวัดไม่ได้มีคำสั่ง ให้จับกุม หรือขัดขวางความเคลื่อนไหวของนายพันโทชินแมนแต่อย่างใด เนื่องจากสถานการณ์ ในขณะนั้นไม่มีความชัดเจน และมีคำสั่งจากรัฐบาลไทยให้เพียงแต่เฝ้าระวังเท่านั้นหากไม่ กระทบต่อความมั่นคงของประเทศไทย

หลังจากที่ชาวอังกฤษออกไปจากลำปางเนื่องจากได้รับผลกระทบจากพระราชบัญญัติ ว่าด้วยชนศัตรูและทรัพย์สินของศัตรู พ.ศ. 2488 คหบดีชาวพม่าในลำปางที่เคยทำงานให้ อังกฤษ หรือ เคยเป็นหัวหน้าคนงานในบริษัทอังกฤษต่างกลัวว่าจะสูญเสียอำนาจทางเศรษฐกิจ ที่ตนเองครอบครองไป จึงได้ผันตนเองไปฝึกฝืนญีปุ่น และเมื่อมีบุคคลอ้างตนเองว่าตัวแทน กองทัพบกที่ญีปุ่นมาขอความช่วยเหลือเพื่อรวบรวมกำลังพลไปร่วมรบต่อต้านอังกฤษที่ประเทศพม่า ทำให้คหบดีพม่า และหัวหน้าคนงานชาวพม่าในจังหวัดลำปางหลายคน ให้ความช่วยเหลือ

สนับสนุนญี่ปุ่น เพราะเชื่อว่าหากญี่ปุ่นชนะสงคราม ตนเองและกลุ่มชนชาวพม่ายังคงมีโอกา
สที่จะครอบครอง หรือ ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจการป่าไม้สัก
ในลำปางต่อไป อีกทั้งยังเป็นการสร้างชื่อเสียงเรื่องการค้ากับชาติพม่าจากอังกฤษ ในทางตรงกัน
ข้ามเมื่อญี่ปุ่นประกาศแพ้สงคราม จึงส่งผลกระทบต่อคหบดี และผู้นำชาวพม่าหลายคน
ในจังหวัดลำปาง พร้อมๆ กับการสูญเสียการครอบครองกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้อง
กับกิจการป่าไม้สักในจังหวัดลำปาง

บทสรุป

สงครามโลกครั้งที่สองส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และ สังคมของเมืองนคร
ลำปาง สภาพเศรษฐกิจของเมืองนครลำปางก่อนเกิดสงครามพบว่า อิทธิพลทางการค้าในเมือง
นครลำปางถูกรอบงำโดยชาวยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวอังกฤษผู้ซึ่งได้รับสัมปทานทำป่าไม้
ในเมืองนครลำปาง นอกจากชาวยุโรปแล้วพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสำคัญอีกกลุ่ม คือ
"ชาวพม่า" ชาวพม่าในเมืองนครลำปางมีสถานะเป็นเพียงหัวหน้าคนงานที่คอยทำงานให้แก่
บริษัทอังกฤษ เนื่องจากชาวพม่ามีความสามารถในการสื่อสาร และ ใช้ภาษาอังกฤษได้ดีกว่า
กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อประเทศไทยเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่สองในฐานะ
พันธมิตรของฝ่ายอักษะ ทำให้ชาวอังกฤษ กลายเป็นชนชาติศัตรูของประเทศไทย และได้มี
การประกาศยึดทรัพย์สินเอกชน ตลอดจนธุรกิจของชนชาติศัตรูตามมา จึงส่งผลให้ชาว
อังกฤษ ต้องอพยพออกจากจังหวัดลำปาง การอพยพออกจากจังหวัดลำปางของชาวอังกฤษ
ส่งผลกระทบต่อชาวพม่า คือ ทำให้บทบาทของชาวพม่าที่ครอบงำเศรษฐกิจในจังหวัดลำปาง
ลดลงเนื่องจากธุรกิจส่วนใหญ่ของชาวพม่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำป่าไม้เกี่ยวข้องกับชาว
อังกฤษอย่างมาก พ่อค้า คหบดีชาวพม่า ตลอดจนคนบังคับอังกฤษ ต่างกลัวที่จะสูญเสีย
อิทธิพลทางเศรษฐกิจในจังหวัดลำปาง จึงทำให้คหบดีชาวพม่าหลายคนตัดสินใจเข้าร่วมกับ
ฝ่ายญี่ปุ่นเพื่อปกป้องธุรกิจของตนเอง ดังนั้นคหบดีและผู้นำชาวพม่าในจังหวัดลำปางจึงได้
จัดตั้งกองกำลังทหารพม่าอิสระเพื่อเข้าร่วมรบกับฝ่ายญี่ปุ่น โดยหวังว่าถ้าญี่ปุ่นชนะสงคราม
คหบดีชาวพม่าจะยังคงรักษาสถานภาพทางเศรษฐกิจในเมืองนครลำปางได้โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้
อิทธิพลของชาวอังกฤษเหมือนในอดีต แต่ในท้ายที่สุดแล้ว เมื่อญี่ปุ่นกลายเป็นประเทศผู้แพ้
สงครามส่งผลให้กองกำลังทหารพม่าอิสระล่มสลายลงพร้อมกับการสูญเสียอิทธิพลทางเศรษฐกิจ
ของชาวพม่าในจังหวัดลำปางอย่างสิ้นเชิง

บรรณานุกรม

- พระราชบัญญัติควบคุมและจัดการกิจการหรือทรัพย์สินคนต่างด้าวบางจำพวกในภาวะคับขัน พุทธศักราช 2484. (2484, 26 ธันวาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 59 หน้า 1898.
- พระราชบัญญัติว่าด้วยชนศัตรูและทรัพย์สินของชนศัตรู พุทธศักราช 2485. (2485, 17 กุมภาพันธ์). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 59 หน้า 451.
- ศักดิ์ รัตนชัย. (2534). **ประวัติศาสตร์ศึกษายุทธเวหนนครลำปาง**. ลำปาง : ลำปางพิมพ์.
- สัญญาข้อตกลงเรื่องชนชาติศัตรู** (12 มิ.ย 2485 - 17 พ.ย 2486).
- หอดจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก.ค.พ.ด. 1.2/6 เรื่อง บันทึกการควบคุมและจัดการกิจการหรือทรัพย์สินของคนต่างด้าวบางจำพวกในภาวะคับขัน (พ.ศ. 2488 - 2490).
- หอดจดหมายเหตุแห่งชาติ. บก. สูงสุด 1/238 เรื่อง บันทึกประมวลเหตุการณ์และความเคลื่อนไหวของคณะพม่าอิสระ (23 กันยายน 2485).
- หอดจดหมายเหตุแห่งชาติ. บก. สูงสุด 1/290 เรื่อง ทรัพย์สินชนชาติศัตรู (อังกฤษและอเมริกา) (19 ธ.ค 2485-19 มี.ค 2490).
- หอดจดหมายเหตุแห่งชาติ. บก. สูงสุด 1/342 เรื่องการเปลี่ยนแปลงเขตปกครองบังคับบัญชาสำหรับแม่ทัพพายัพ ครั้งที่ 2-3 (27 ม.ค - 26 ส.ค 2486).
- หอดจดหมายเหตุแห่งชาติ. บก. สูงสุด 1.11/7 เรื่อง พล.ต จีระ วิชิตสงครามเป็นแม่ทัพกองทัพบายัพ (24-26 ก.ค 2485).
- หอดจดหมายเหตุแห่งชาติ. บก. สูงสุด 1.12/87 เรื่อง บันทึกการสนทนาของพันโท ไชย ประทีปเสน กับ พันตรี อินเ เกี่ยวกับเรื่องทางจังหวัดเชียงใหม่ (21 กุมภาพันธ์ 2485).
- หอดจดหมายเหตุแห่งชาติ. บก. สูงสุด 1.13/8 เรื่อง รายงานเหตุการณ์จังหวัดเชียงใหม่ (8 ธ.ค 2484 - 15 เม.ย 2486).
- หอดจดหมายเหตุแห่งชาติ. บก. สูงสุด 1.13/12 เรื่อง รายงานเหตุการณ์จังหวัดลำปาง (9 ธ.ค 2484 - 9 ก.ค 2485).
- หอดจดหมายเหตุแห่งชาติ. บก. สูงสุด 1.13/34 เรื่อง รายงานการกระทำของญี่ปุ่นจากข้าหลวงประจำจังหวัดต่างๆ ภายในเขตกองทัพพายัพ 16 จังหวัด (12 ก.พ - 23 เม.ย 2485).
- หอดจดหมายเหตุแห่งชาติ. บก. สูงสุด 1.13/42 เรื่องจังหวัดต่างๆ รายงานความเคลื่อนไหวของญี่ปุ่น และ สถานการณ์ในจังหวัด (20 มี.ค พ.ศ. 2485 - 1 มี.ค พ.ศ. 2487).

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. บก.สูงสุด 1.17/26 เรื่องคำสั่ง ทอ.สนาม เช่นเรื่องให้ทำการลาดตระเวน แลทำลายข้าศึก, แนวปฏิบัติสำหรับฝ่ายบำรุง ฯลฯ (18 มิ.ย 2485 - 6 ก.พ 2486).

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. บก.สูงสุด 2.6.7/20 เรื่อง การรับมอบโรงเรียนวิชานารี จังหวัดลำปาง จากสารวัตรทหารญี่ปุ่นและส่งมอบตึกเอเชียติกปิโตรเลียมให้แก่ญี่ปุ่น และแผนผังบ้านของชนชาติศัตรูประกอบ

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. บก.สูงสุด 2.6.7/24 เรื่อง บันทึกการประชุมและข้อตกลงต่างๆ ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นเกี่ยวกับทรัพย์สินชนชาติศัตรู (23 พ.ย 2485 - 17 มี.ค 2486).

เออีจิ มูราชิม่า.(2541) **สัมพันธมิตรไทย-ญี่ปุ่นกับชาวจีน ในประเทศไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.